

A túlvilágról

A világ vallásai a menny és a pokol sok változatát írják le, még hozzá elég szemléletesen. A Biblia velük szemben nem sokat árul el, illetve több töredéket kell összeraknunk ennek a kényes témának a feldolgozásához. A fennmaradó kérdések ellenére a Biblia üzenete egyértelmű: földi életünkben hozott döntésünk az örök sorsunkra is kihat.

1. A menny (az egek)

A magyar "menny" kifejezés eredetije a héberben (*sammájim*) és görög fordításában (*úranoi*) többes számú, szó szerinti jelentése tkp. "egek". Ennek két értelmezése van: egyfelől a rabbinikus felfogás szerint az első "ég" a madaraké, a második az angyaloké, a harmadik Istené (vö. 2Kor 12:2). Másfelől ha a kifejezés hebraizmus (a többszámú alak révén elvonttá váló fogalom), akkor egyszerűen "az Ég"-re, azaz Istenre utal (ahogy "a mennyek [az egek / az Ég] országa" Mt-ban ugyanaz, mint "az Isten országa" a Lk-ban és Mk-ban).

A hívő reménysége a fizikai halál után a mennybe, az Isten jelenlétébe való kerülés:

- Pál a halált nyereségnek tekintette, mert hitte, hogy testéből való kiköltözése után Krisztussal lesz, ami "sokkal jobb mindennél" (Fil 1:21-23 vö. 1Kor 13:12)
- Jézus példázatában is Lázárt "felvitték az angyalok Ábrahám kebelére", azaz a mennybe Istenhez (Lk 16:22).

A Biblia nem túl sokat árul el a mennyről, de egyértelművé teszi, hogy milyen csodálatos Isten jelenléte.

Megjegyzés: ige hirdetők gyakran utalnak a menny leírhatatlan dicsőségére az 1Kor 2:9-cel, de az *nem* a mennyről szól, hanem arról, hogy Krisztus és kereszthalála mennyire felülmúlta e világ fejedelmeinek elképzeléseit; mégis a mennyei lakhelyek eljövendő csodáit sejteti a tény, hogy két évezrede készülnek (Jn 14:2-3); a magyar "mennyország" kifejezést gyakran a menny helyett használják, pedig a "mennyek országa" nem a mennyben van, hanem a földön lesz, ui. egyenlő Isten országával, amelynek a földön kell megvalósulnia.

2. A pokol (az alvilág)

A magyar "pokol" szó mögött álló ószövetségi fogalom a héber *seól*, ami vsz. a *sáal* = kérdezni igéből származik, utalva a túlvilág "kérdéses" voltára. A *seól* utalhat sírra, halálos veszélyre, a halottak föld- és víz-alatti világára ("alvilág"), ahova az ember fizikai halálát követően "alászáll". Az Ósz-ben a *seól* leginkább végleges sírhelynek tűnik (Jób 14:10-12), ahol az ember elveszti az alakját (Zsolt 49:15), és "árnyék" lesz (Ézs 14:9), amely "nem él" (Ézs 26:14), de egy napon "feltámad" (Ézs 26:19, Dán 12:2) "a porból" (1Móz 3:19). Az Újszövetség a *seólt* szinte mindig a görög vallásból átvett fogalommal *hádész*-nak fordítja, ami az *idein* = látni ige és az *a-* fosztóképzőből képzett szó, eredeti jelentése kb. "a láthatatlan [világ]".

Az alvilág ura nem az ördög, Isten ott tud lenni az alvilágban (Zsolt 139:8, Ám 9:2), és Krisztus is prédikált a "börtönben" (*fülaké*) levő lelkeknek (1Pt 3:19), hiszen Krisztusnál vannak az alvilág "kulcsai" (Jel 1:18).

Az alvilág úgy tűnik, több részből áll, vagy csak több kép (verem, börtön) írja le ugyanazt a helyet vagy állapotot (bezártság, sötétség):

- "sötét vermekbe" (*sziroi dzofú*) a bukott angyalok lettek letaszítva (*tartaróó*, vö. Tartarosz), akik az ítéletre várnak (2Pt 2:4), de egyes emberek szintén a "sötétség homálya" (*dzofosz tú szkotusz*) vár (Júd 13)
- a "börtönben" (*fülaké*) csak a Nőé idején meghaltak lelkei vannak (1Pt 3:19)
- a "szakadék" vagy "mélység" (*abüsszosz*) csak a démonok lakhelye (Lk 8:31, Jel 9:1-5, 11:7, 17:8); mivel a kulcsa Isten angyalainak a kezében van (Jel 9:1, 20:1-3), a Sátán börtönéül is fog szolgálni (Jel 20:3,7); Pál egyik párhuzama szerint azonban ahogy Izrael számára ismert volt a Törvény, ugyanúgy a Krisztust sem kell a "szakadékban" mint elérhetetlen helyen keresni (5Móz 30:12-14 ~ Róm 10:7).

Az alvilág (*seól / hádész*) Jézus egyik példázatában a "gyötrelem helye", amelyet "nagy szakadék" választ el (Lk 16:23,26; nem az *abüsszosz*, hanem *khaszma* = köztes tér, hasadék) "Ábrahám kebelé"-től, azaz a "paradicsom"-tól (Éden kertje). A rabbinikus teológiában és az Újszövetségben az Éden már Isten mennyei jelenlétének szinonimája (ui. amilyen paradicsomi volt az Istennel való kapcsolat a bukás előtt a Kertben, olyan a mennyben).

Megjegyzés: a "külső sötétség" fogalma nem azonos az alvilág fogalmával; Jézus a benne nem hívő kortárs zsidókat fenyegette vele, előre mutatva visszatérésének idejére, a földi Királyság felállítására, amelynek ünnepi lakomájáról a nem igazak ki lesznek dobva (Mt 8:10-12, 22:11-14, 25:28-31, Lk 13:24-30).

3. A gyeheña (a tűztó)

A magyar "gyehenna" fogalom mögött a Jeruzsálem alatti "Hinnóm völgye" neve (*Gé-Hinnóm*) áll. A Molokot imádó zsidók itt mutattak be gyermekáldozatokat (2Krón 28:3, 33:6 stb.) a Tófet nevű tűzoltáron (ami helyesebben *Táfet* = tűz). A völgynek a nagy próféták ítélethirdetésében fontos szerepe volt: a bálványimádók völgye öldöklés színtere és temető lesz (Jer 7:31-8:3), a hitehagyottak teste a völgyben fog feküdni (Ézs 66:24); egy ígélet szerint azonban a völgy egyszer ismét az Úrnak szentelt helyé lesz (Jer 31:40).

A prófétáktól Jézusig terjedő időszakban a Hinnóm völgyének tüzes képe (Jézus idejében szemétegető volt) összeolvadt a *seól* alvilági sötétségével; spekulációk születtek a lángok nélkül égő tűzről (a Talmud szerint már a völgyben van a *seól* füstölő bejárata).

Jézus Lk 16-beli elbeszélése Lázárról és a gazdagról a korabeli rabbinikus tanítást híven tükrözi. A példázat szövege azonban több kérdést is felvet:

- mivel máshol nem olvassuk az alvilágról (*seól* / *hádész*), hogy ott tűz lenne (máshol csak sötétségről és bezártságról van szó), egyesek úgy vélik, Jézus csak illusztrációnak használta fel a korabeli elképzelést, amelyet nem kell szó szerint értenünk; Jézus azonban sosem illusztrált valótlan vagy téves dolgokkal
- mások szerint Jézus a hívők és hitetlenek végső ítélet utáni állapotáról beszélt; Jézus szerint azonban a gazdag nem a gyeheñában, hanem az alvilágban (*seól* / *hádész*) volt, amely az ítélet napján szintén a tűztóba / a gyeheñába vettetik)
- ha a gazdag ember szenvedései valóban a hitetlenek átmeneti állapotát írják le, akkor kérdés, hogy mi a különbség az alvilág / pokol és a tűztó / gyeheña között: csak a szenvedések fokozódása vagy a végleges megsemmisítő hatása, vagy valami más?

Jézus máshol (Mk 9:48) a tűz és az ítélet összekapcsolásával az Ézs 66:24 képvilágát veszi alapul, de kérdés, hogy az "olthatatlan tűz" és az "el nem pusztuló férgek" mit jelentenek:

- hogy a tűz és a férgek *örökké* emésztik az embert (folyamatosság),
- vagy hogy a tűz és a férgek *teljesen* megemésztik, és semmi sem marad belőle (véglegesség)?

A gyeheña (Mt 10:28, Mk 9:43,47-48 vö. Jak 3:6), az örök tűz (Mt 25:41, Júd 7), a tüzes kemence (Mt 13:41-43), a kénnel égő tűztó és a "második halál" minden bizonnyal ugyanarról a szörnyű, végső büntetésről szól (Jel 14:9-11, 19:20, 20:10,14-15, 21:8), ami nem feltétlenül azonos a pokol vagy alvilág fogalmával (*seól* / *hádész*), hiszen az ítélet napján maga az alvilág is belevettetik a tűzbe (Jel 20:14).

Tudni kell, hogy az örök tűz Jézus szerint eredetileg nem az emberek számára készült, hanem a Sátának és démonainak (Mt 25:41). Ennek ellenére emberek is kerülnek majd bele (Mt 13:41-43, Júd 7, Mt 5:22, 23:15,33, Jel 20:15).

Végül, elgondolkodtató, hogy végül a halál és az alvilág is belevettetik a tűztóba (Jel 20:14), tehát a halál mint jelenség és az alvilág mint intézmény megszűnik létezni. Kérdés, hogy azok az emberek és démonok, akik szintén belevettetnek a tűztóba, vajon időtlen időközön át szenvedni fognak, vagy végleg megsemmisülnek? Vajon miután Isten újjáteremti a mindenséget, új eget és új földet teremt (2Pt 3:10, 13, Jel 21:1) a távolban ott fog pislákolni az örök tűz, vagy maga a tűz is eltűnik, amikor mindent újjáteremt? A részleteket nem tudjuk.

Megjegyzés: nincs bibliai alapja annak a késői, népi elképzelésnek, amely szerint a hitetlenek lelkét a pokolban ördögök kínoznák; ugyancsak kései, nem biblikus tanítás a "purgatórium" intézménye, ami az üdvözülők teljes megtisztulásának helye lenne (vö. Zsid 10:14 stb.)